

БІЗНЕС І ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК ОСНОВА ПОЛІТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено роль інновацій як ключового чинника відновлення та забезпечення сталого розвитку економіки України в умовах воєнних викликів і післявоєнної трансформації. Сучасний стан національної економіки характеризується значними втратами виробничого потенціалу, руйнуванням інфраструктури, скороченням економічної активності та потребує формування нової моделі розвитку, орієнтованої на інновації, інвестиції та розвиток інтелектуального капіталу.

Проаналізовано вплив повномасштабної війни на функціонування бізнесу, стан ключових секторів економіки, а також динаміку макроекономічних показників. Встановлено, що попри значні втрати, підприємницький сектор демонструє здатність до адаптації через цифровізацію, релокацію виробництва і диверсифікацію ринків збуту. Узагальнено сучасні виклики, зокрема порушення логістичних зв'язків, дефіцит фінансових ресурсів, зниження інвестиційної привабливості та зростання інституційних ризиків.

Особливу увагу приділено міжнародним ініціативам з відновлення України, зокрема формуванню стратегічних підходів до реконструкції економіки та залучення фінансової допомоги. Визначено роль держави у створенні сприятливого інституційного середовища, включаючи антикорупційну політику, дерегуляцію, підтримку малого і середнього бізнесу та розвиток механізмів фінансування. Ефективна взаємодія держави, бізнесу та міжнародних партнерів є необхідною умовою успішного відновлення.

В статті визначено пріоритетні напрями інноваційної трансформації економіки, серед яких розвиток високотехнологічного виробництва, інформаційних технологій, агропромислового сектору та оборонно-промислового комплексу. Наголошено на необхідності створення інноваційних кластерів, індустріальних парків та активізації науково-дослідної діяльності.

Впровадження інноваційних підходів на основі розвитку інтелектуального капіталу та підприємницької активності сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, зростанню експортного потенціалу та формуванню нової структури господарювання. Післявоєнне відновлення України має ґрунтуватися на принципах сталого розвитку, цифровізації та інтеграції у європейський економічний простір. Результати дослідження можуть бути використані для розробки державної економічної політики та стратегій відновлення національної економіки.

Ключові слова: *інноваційний розвиток, інтелектуальний капітал, малий та середній бізнес, інвестиції, міграція трудових ресурсів, цифровізація*

Актуальність теми дослідження зумовлена безпрецедентними викликами, з якими зіткнулася економіка України внаслідок повномасштабної війни, яка призвела до значних втрат виробничого потенціалу, інфраструктурних руйнувань

та дестабілізації бізнес-середовища. Особливого значення на сучасному етапі набуває формування ефективної моделі післявоєнного відновлення, орієнтованої не лише на відтворення зруйнованих ресурсів, але й на забезпечення довгострокового економічного зростання. Ключову роль у цьому процесі відіграють інновації, інвестиції та розвиток інтелектуального капіталу як основи конкурентоспроможності бізнесу та економіки країни. Посилення євроінтеграційних процесів, необхідність залучення міжнародної фінансової допомоги та підвищення ефективності державного регулювання додатково актуалізують потребу наукового обґрунтування стратегічних напрямів відновлення економіки України.

Постановка проблеми. В умовах трансформації національної економіки, викликаній наслідками повномасштабної війни, особливо актуально постають питання відновлення, розвитку та підвищення конкурентоспроможності України. Значні втрати виробничого потенціалу, руйнування інфраструктури та зниження економічної активності обумовлюють необхідність формування нових підходів до економічного розвитку, заснованих на інноваціях, інвестиціях та ефективному використанні інтелектуального капіталу. В умовах післявоєнної відбудови ключовим завданням стає не лише відновлення зруйнованих об'єктів, але й створення сучасної, технологічно орієнтованої економіки. У зв'язку з цим зростає роль держави, бізнесу та міжнародного співтовариства у забезпеченні стійкого економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційного розвитку економіки висвітлюють в своїх працях вітчизняні науковці: Бажал Ю., Гесць В., Гринько Т., Згалат-Лозинська Л., Лич В., Терещенко І. та інші. З огляду на виклики, які постають перед нашою країною в повоєнному відновленні на основі інтелектуально-інноваційного розвитку, виникає потреба обґрунтування нових підходів у формуванні інноваційної політики держави та механізму її вдосконалення на основі оптимізації триади «державо-бізнес-науковий потенціал» України.

Метою статті є аналіз сучасного стану бізнесу та інноваційного розвитку України та обґрунтування підходів до механізму вдосконалення інноваційної політики відновлення економіки.

Виклад основного матеріалу. Підприємницький сектор, який представлений підприємствами малого, середнього та великого бізнесу, формує значну частку ВВП та забезпечує створення робочих місць, виступаючи ключовим драйвером інноваційної активності та підвищення конкурентоспроможності економіки. Провідна роль в національній економіці належить малому та середньому бізнесу, який формує близько 65% валової доданої вартості та забезпечує понад 74% робочих місць [1].

Основою трансформації виробничої та соціально-економічної інфраструктури, розвитку нових технологій та розширення експортного потенціалу виступає інвестиційна діяльність бізнесу. За даними міжнародних фінансових організацій, обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну демонструє поступове відновлення, попри збереження воєнних ризиків. Лідерами виступають м. Київ (42,5%), м. Дніпро (14%) та Київська область (4,6%) [2]. Водночас частка інноваційно активних підприємств в Україні залишається відносно низькою і коливається в межах 15–18% [2], що вказує на необхідність посилення інноваційної складової розвитку бізнесу.

Функціонування бізнесу безпосередньо пов'язане із забезпеченням соціально-економічного розвитку, зокрема, через зростання доходів населення, підвищення якості товарів і послуг та розвиток соціальної інфраструктури. Особливого

значення набуває здатність підприємств адаптуватися до змін зовнішнього середовища, впроваджувати інноваційні рішення та оптимізувати виробничі витрати. Інноваційна діяльність сприяє підвищенню продуктивності праці, яка в Україні залишається приблизно в 2–3 рази нижчою, ніж у країнах ЄС, та визначає значний потенціал для зростання.

Важливою складовою розвитку бізнесу є активізація науково-дослідної діяльності та інтеграція результатів досліджень у виробничі процеси. Витрати на дослідження і розробки в Україні становлять близько 0,5 % ВВП, тоді як середній показник у країнах ЄС коливається в межах 1,7-5,44 % [3], що обумовлює необхідність нарощування інвестицій у формування інтелектуального капіталу.

Розвиток бізнесу має здійснюватися з урахуванням принципів соціальної та екологічної відповідальності, що відповідає концепції сталого розвитку. Підприємства дедалі більше інтегрують ESG-підходи у свою діяльність, орієнтуючись не лише на фінансові результати, а й на довгострокову стійкість економічної системи. Державна політика у цьому контексті має бути спрямована на створення сприятливого бізнес-середовища через податкові стимули, підтримку інвестиційних проєктів, розвиток інфраструктури та сприяння підприємництву, зокрема у сегменті малого і середнього бізнесу. Завдяки високій адаптивності до змін зовнішнього середовища ці підприємства сприяють ефективному перерозподілу ресурсів і розвитку внутрішнього ринку. Водночас великі підприємства забезпечують масштабність виробництва, впровадження високотехнологічних рішень та інтеграцію у глобальні виробничі ланцюги.

Суттєвий вплив на розвиток бізнесу в Україні здійснила пандемія COVID-19, а згодом і повномасштабне вторгнення РФ у 2022 р., які спричинили глибокий економічний спад. Попри значні втрати інфраструктури, енергетичні обмеження та логістичні виклики, вітчизняний бізнес продемонстрував високу адаптивність. Підприємства малого та середнього бізнесу швидше адаптувалися до воєнних викликів та відновили свою діяльність у різних формах, включаючи релокацію та цифровізацію бізнес-процесів.

В умовах воєнного стану відбулося переорієнтування підприємницької діяльності на підтримку обороноздатності та гуманітарних ініціатив. За оцінками національних платформ підтримки підприємництва, близько 85–90 % українських компаній залучені до волонтерських, соціальних або оборонних проєктів [4]. Водночас цифрова трансформація стала одним із ключових факторів стійкості бізнесу, та проявляється у зростанні частки ІТ-сектору, який забезпечує понад 42% експортної виручки [5].

Руйнування критичної інфраструктури охоплює транспортну систему, енергетичні об'єкти, телекомунікаційні мережі, складські комплекси та портову інфраструктуру. Значних втрат зазнав житловий фонд, комерційна нерухомість та соціальна інфраструктура, включаючи заклади освіти та охорони здоров'я. Масштабні внутрішні переміщення населення вплинули на ринок праці, третина населення була змушена змінити місце проживання, що призвело до дисбалансу та нестачі трудових ресурсів на регіональних ринках праці. Загальний обсяг прямих і непрямих збитків економіки України оцінюється на рівні понад 500 млрд доларів США [6], тоді як потреби у повоєнному відновленні, за різними оцінками, з урахуванням продовження військової агресії, можуть перевищувати 1 трлн доларів США з урахуванням модернізації та структурної перебудови економіки.

Суттєвим наслідком воєнних дій стало порушення логістичних ланцюгів. Руйнування транспортної інфраструктури, обмеження перевезень та підвищені ризики безпеки призвели до різкого падіння обсягів перевезень. Зокрема, у перші

тижні війни обсяги доставки окремих логістичних операторів скоротилися до 90–95 відсотків від довоєнного рівня, що негативно вплинуло на функціонування внутрішнього ринку. У подальшому бізнес адаптувався шляхом диверсифікації маршрутів та розвитку альтернативних каналів постачання.

Аграрний сектор також зазнав значних втрат унаслідок окупації територій, мінування земель, дефіциту трудових ресурсів та порушення ланцюгів постачання. Частина посівних площ була втрачена або тимчасово недоступна для обробітки. Крім того, значний вплив мала зовнішня та внутрішня трудова міграція населення. За межами України перебуває понад 6 млн громадян [7], з яких, за різними оцінками, чверть з яких можуть не повернутися у короткостроковій перспективі, що створює додаткові виклики для відновлення трудового потенціалу.

Попри значні втрати, воєнна криза водночас актуалізувала структурні проблеми економіки, зокрема недостатній рівень інноваційного розвитку та зношеність виробничих фондів. Ще у довоєнний період ступінь зносу основних засобів перевищував 55 %, а в окремих галузях промисловості сягав понад 60 % [8], що обмежувало конкурентоспроможність підприємств. Унаслідок руйнувань формується передумова для створення нових виробничих потужностей на основі сучасних технологій, яка може сприяти модернізації економіки у середньо- та довгостроковій перспективі.

У контексті післявоєнної трансформації економіки України доцільно розглядати інновації як ключове джерело її відтворення та довгострокового зростання. Масштабні руйнування виробничих потужностей і підприємств унаслідок воєнних дій безпосередньо вплинули на зниження економічної активності, та обумовлює необхідність формування стратегічних сценаріїв відновлення вже на сучасному етапі.

У сучасних умовах положення концепції Й. Шумпетера, який визначав інновації як головний рушій економічного зростання та джерело створення доданої вартості, набуває особливої актуальності, оскільки відновлення економіки передбачає не просте відтворення зруйнованих активів, а формування нових, більш ефективних і конкурентоспроможних виробничих систем. З огляду на це, доцільним є створення інноваційно орієнтованих підприємств, індустріальних парків і кластерів, які об'єднують високотехнологічні виробництва. У 2025 р. в Україні було зареєстровано понад 90 індустріальних парків, лідером серед областей виступає Львівська область (19), м. Київ (13) та Закарпатська область (10), частина з яких уже інтегрується у європейські виробничі ланцюги. Статистика свідчить про ефективність індустріальних парків: 1 га парку створює 50 нових робочих місць, а 1 дол. державних інвестицій приносить 6 дол. приватних інвестицій [9].

Інновації виступають визначальним чинником переходу до нової моделі економічного розвитку, яка базується на підвищенні продуктивності, технологічному оновленні та розширенні експортного потенціалу. Впровадження нових технологій та управлінських рішень сприяє формуванню конкурентоспроможних галузей, зростанню інвестиційної привабливості та диверсифікації ринків збуту. Для України пріоритетними напрямками інноваційного розвитку є високотехнологічне виробництво, інформаційні технології, агропромисловий комплекс, а також оборонна промисловість.

Формування сприятливого інституційного середовища є необхідною умовою активізації інноваційної діяльності та передбачає розвиток науково-дослідної інфраструктури, підтримку взаємодії між університетами, дослідницькими установами та бізнесом, а також залучення іноземних інвестицій і технологій.

Витрати на дослідження і розробки в Україні залишаються на дуже низькому рівні, майже 0,5 відсотка ВВП, що значно нижче за середньоєвропейські показники, та потребують подальшого зростання для забезпечення інноваційного прориву.

Воєнні руйнування, попри їхній негативний вплив, водночас створюють передумови для структурного оновлення економіки. У процесі відбудови виникає можливість переходу до сучасних технологічних стандартів і відмови від застарілих моделей управління, які сформувалися ще у пострадянський період.

Інноваційна орієнтація виробництва дозволяє підвищити додану вартість продукції та прискорити відновлення економіки. Виробництво унікальних і технологічно складних товарів забезпечує вищий рівень маржинальності та сприяє виходу на міжнародні ринки. За умов обмеженості ресурсів саме підвищення ефективності їх використання через інновації є визначальним фактором економічного зростання.

Серед галузей, що мають значний потенціал відновлення, важливе місце займають промисловість, агропромисловий сектор, сфера послуг і туризм. Розвиток туризму після завершення воєнних дій може стати додатковим джерелом надходжень, враховуючи підвищений інтерес міжнародної спільноти до України. Сфера послуг зазнала значних втрат унаслідок бойових дій, однак має потенціал до швидкого відновлення за умови державної підтримки. Важливими інструментами є пільгове кредитування, зниження податкового навантаження, стимулювання підприємницької активності та впровадження нових форматів ведення бізнесу (адаптація до безпекових умов).

Аграрний сектор нашої країни, який традиційно забезпечує значну частку експортних надходжень, також зазнав суттєвих втрат через окупацію територій, мінування земель та порушення логістики. Частина сільськогосподарських угідь залишається непридатною для використання та значно обмежує виробничий потенціал галузі. Водночас аграрний сектор зберігає стратегічне значення для продовольчої безпеки та валютних надходжень.

Особливу роль у післявоєнному відновленні відіграє розвиток промисловості, зокрема оборонно-промислового комплексу. Інноваційний розвиток цієї сфери дозволяє не лише забезпечити національну безпеку, але й сформувати значний експортний потенціал. Україна має конкурентні переваги у виробництві безпілотних систем, ракетних технологій, електроніки та спеціалізованого обладнання, які підтримується як внутрішнім попитом, так і міжнародною співпрацею.

Розвиток оборонної промисловості доцільно поєднувати зі створенням інноваційних кластерів і технологічних парків, які сприятимуть трансферту знаннями та підвищенню ефективності виробництва. Важливим є також дотримання міжнародних норм у сфері експорту озброєнь, що забезпечує інтеграцію України у глобальні ринки.

Державна політика попри існуючі виклики відіграє важливу роль у підтримці бізнесу. У період воєнного стану було запроваджено низку податкових стимулів, включаючи спрощення системи оподаткування та тимчасове зниження податкового навантаження. Значного поширення набули програми пільгового кредитування, зокрема державна ініціатива підтримки підприємництва «Доступні кредити 5-7-9%» [10], яка сприяє підтримці ліквідності підприємств, фінансуванню оборотного капіталу та відновленню виробничих потужностей.

Одним із ключових викликів для національної економіки України є масштаб повоєнного відновлення, який формується в умовах тривалого воєнного протистояння та значних втрат виробничого й інфраструктурного потенціалу.

Суттєвими викликами залишаються обмеженість фінансових ресурсів та ефективність інституційного управління процесами відбудови. Кошти міжнародної фінансової допомоги Україні здебільшого спрямовуються на підтримку макрофінансової стабільності, а не на довгострокові інвестиційні проєкти. Відтак постає необхідність підвищення ефективності використання ресурсів та переорієнтації фінансування на забезпечення економічного зростання. У цьому контексті особливого значення набуває проблема корупції, яка традиційно виступає стримуючим фактором розвитку. За міжнародними індексами сприйняття корупції [11], Україна демонструє поступове покращення позицій, однак зберігає підвищені ризики неефективного використання бюджетних коштів, що посилюються в умовах воєнного стану.

Таблиця 1

Он-лайн ресурси оцінювання втрат і забезпечення відновлення економіки України

Назва ресурсу	Ініціатор / організатори	Основне призначення	Функціональні можливості та значення
WarCrimes.gov.ua	Офіс Генерального прокурора України у співпраці з міжнародними та національними партнерами	Документування воєнних злочинів та руйнувань	Збір доказів руйнування інфраструктури, насильства, депортацій; формування доказової бази відповідно до міжнародних стандартів для використання у національних та міжнародних судах
Єдиний портал державних послуг «Дія» (послуга)	Держава Україна, Міністерство цифрової трансформації	Фіксація пошкодженого майна та ініціювання компенсацій	Подання заяв про пошкоджену нерухомість; створення комісії для оцінки збитків; визначення механізмів компенсації; цифровізація процесу відновлення
Проєкт «Росія заплатить»	KSE Institute у співпраці з державними органами та міжнародними партнерами	Оцінка економічних збитків та координація відновлення	Збір даних про зруйноване майно; аналітична оцінка збитків; координація між міністерствами та організаціями; підтримка роботи Національної ради з відновлення
Посібник з релокації бізнесу (KSE, USAID)	KSE Institute та USAID	Підтримка релокації малого та середнього бізнесу	Практичні рекомендації щодо переміщення бізнесу; планування релокації; інформація про регіони, ресурси, ринки та експортні можливості; сприяння адаптації бізнесу в умовах війни

Джерело: складено автором за даними [12; 13; 14; 15]

Важливим аспектом є збереження та розвиток міжнародних економічних зв'язків. Україна залишається інтегрованою у глобальні ринки, зокрема через поглиблення співпраці з ЄС, частка якого у зовнішній торгівлі України перевищує

60 %, що свідчить про переорієнтацію експортно-імпортних потоків. Підтримка та розширення таких зв'язків є критично важливими для залучення інвестицій, збереження ринків збуту та забезпечення технологічного трансферу.

Важливим інструментом підтримки бізнесу стала релокація підприємств із зон підвищеного ризику. З початку повномасштабної війни понад 800 підприємств здійснили переміщення виробничих потужностей у безпечніші регіони, що дозволило зберегти значну кількість робочих місць та виробничий потенціал. Розроблені методичні рекомендації та практичні інструменти сприяють ефективному плануванню таких процесів, включаючи оцінку ризиків, вибір локацій та організацію логістики [12].

Фінансування відновлення економіки значною мірою забезпечується за рахунок міжнародних партнерів. Ключову роль відіграють міжнародні фінансові організації, зокрема Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку та Європейський інвестиційний банк. Залучені кредитні і грантові ресурси дозволяють підтримувати функціонування економіки та реалізовувати пріоритетні інфраструктурні проекти. Міжнародний валютний фонд забезпечує короткострокову макрофінансову стабільність через програми підтримки платіжного балансу та валютних резервів.

Цифровізація виступає одним із ключових чинників забезпечення прозорості та ефективності відновлювальних процесів. Інтеграція державних електронних платформ дозволяє відстежувати рух фінансових ресурсів, підвищує підзвітність органів влади та мінімізує корупційні ризики. В таблиці зазначені найбільш поширені он-лайн ресурси, які систематизують втрати пошкодженого майна внаслідок воєнних дій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Використання таких систем, як електронні закупівлі та державні реєстри, сприяє формуванню єдиного інформаційного простору управління відбудовою.

Важливим етапом формування концептуальних засад післявоєнного відновлення України стала щорічна, починаючи з 2022 р., міжнародна координація зусиль, яка об'єднує представників урядів, міжнародних фінансових організацій, експертного середовища та громадянського суспільства з метою напрацювання стратегічних підходів до відновлення держави. Ця співпраця дозволила сформувати базові принципи відбудови, які передбачають прозорість, підзвітність, орієнтацію на сталий розвиток та інтеграцію до європейського економічного простору.

Обговорення у межах міжнародних платформ охоплює широкий спектр питань, включаючи соціально-економічне відновлення, реконструкцію інфраструктури, розвиток підприємництва, забезпечення гуманітарних потреб та інституційні реформи. Сформовано комплексні плани відбудови, які враховують досвід післявоєнної реконструкції інших країн та передбачають залучення значних інвестиційних ресурсів у довгостроковій перспективі.

Ключову роль у забезпеченні ефективного відновлення відіграє держава, яка формує інституційне середовище для розвитку бізнесу та реалізації інвестиційних проектів. Упродовж останніх років державна політика спрямована на дерегуляцію, цифровізацію та гармонізацію законодавства з нормами Європейського Союзу. Україна з 2022 року має статус кандидата на вступ до ЄС, який стимулює проведення структурних реформ: реалізується антикорупційна стратегія, спрямована на підвищення прозорості державного управління, цифровізацію процесів та посилення відповідальності за корупційні правопорушення.

Євроінтеграційний курс сприяє адаптації національного законодавства до *acquis communautaire* та формуванню сучасної моделі державного управління. Реформи

державного управління, які реалізуються за підтримки міжнародних партнерів, спрямовані на підвищення ефективності інституцій та створення сприятливого бізнес-клімату. Державне регулювання підприємницької діяльності передбачає формування рівних умов доступу до ресурсів, включаючи фінансові, інформаційні та інноваційні. Використання інструментів податкової та фінансово-кредитної політики дозволяє стимулювати розвиток бізнесу.

Важливим напрямом інституційних перетворень є судова реформа, яка розглядається як передумова забезпечення захисту прав власності та підвищення інвестиційної привабливості. Формування незалежної та ефективної судової системи є критично необхідним для забезпечення конкурентного середовища та зниження впливу олігархічних структур. У цьому контексті значення мають також антимонопольні заходи та розвиток конкурентної політики.

Особливої уваги потребує підтримка малого і середнього бізнесу, який є ключовим джерелом зайнятості та інновацій. Водночас рівень залучення підприємств до державних програм підтримки залишається обмеженим, що вимагає вдосконалення механізмів доступу до фінансових ресурсів та розширення інструментів підтримки.

Поряд із державною підтримкою важливу роль відіграє здатність бізнесу до саморегулювання та адаптації. Підприємства впроваджують внутрішні механізми антикризового управління, розробляють плани безперервності діяльності та створюють системи внутрішнього контролю. Значного поширення набуває формування бізнес-об'єднань та професійних спільнот, які сприяють обміну досвідом, координації дій та захисту інтересів підприємців. В Україні функціонує понад 500 галузевих та міжгалузевих бізнес-асоціацій, що відіграють важливу роль у розвитку підприємницького середовища.

Важливим напрямом адаптації бізнесу є диверсифікація ринків збуту та вихід на міжнародні ринки. Українські підприємства активно розширюють свою присутність у країнах Європейського Союзу, що зумовлено як зміною структури попиту, так і вимушеною міграцією населення. Спостерігається зростання кількості українських компаній, що відкривають представництва за кордоном, зокрема у Польщі, Німеччині та інших країнах ЄС.

На нашу думку, в довгостроковій перспективі трансформація та відновлення національної економіки має комплексно орієнтуватися на розвитку інноваційної економіки, активізуючи діяльність бізнесу з підтримкою пріоритетних галузей в системі «держава-бізнес-наука».

У результаті проведеного дослідження встановлено, що післявоєнне відновлення економіки України має ґрунтуватися на інноваційній моделі розвитку, що передбачає активізацію інвестиційної діяльності, розвиток інтелектуального капіталу та модернізацію виробничих процесів. Попри значні втрати, бізнес-сектор демонструє здатність до адаптації та відновлення, що створює передумови для формування нової економічної структури. На нашу думку, ефективна державна політика, спрямована на дерегуляцію, цифровізацію, підтримку малого і середнього бізнесу та боротьбу з корупцією, є критично важливою для забезпечення сталого розвитку. Синергія зусиль держави, бізнесу та міжнародних партнерів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності економіки, розширенню експортного потенціалу та інтеграції України у глобальний економічний простір.

Список літератури:

1. Korneliuk A., Toriyan V. (2025). Priami inozemni investytsii u rehiony Ukrainy za chas povnomashtabnoho vtrhnennia [Foreign Direct Investment in the Regions of Ukraine During the Full-Scale Invasion]. Instytut analityky ta advakatsii. URL: <https://iaa.org.ua/portfolio/foreign-direct-investment-in-the-regions-of-ukraine-during-the-full-scale-invasion/>
2. Bila V.S., Posna V.S. & Shevchenko O.O. (2023). Innovatsiinyi rozvytok yak chynnyk povoiennoi vidbudovy ekonomiky Ukrainy [Innovative Development as a Factor in the Post-War Reconstruction of the Economy of Ukraine]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky – Scientific Notes of the National Academy of Sciences of Ukraine. Economic Sciences*, 8 (1), 10-16. <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.10-16>
3. Vydatky derzhavnogo biudzhetu Ukrainy u 2017-2024 rr. [Expenditures of the State Budget of Ukraine in 2017-2024] URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> [in Ukrainian].
4. Doslidzhennia stanu biznesu v Ukraini [Research on the State of Business in Ukraine]. URL: [https://business.djia.gov.ua/uploads/5/28594-stan ta potrebi biznesu v umovah vijni rezul tati opituvanna v sicni 2025 r oku.pdf](https://business.djia.gov.ua/uploads/5/28594-stan%20ta%20potrebi%20biznesu%20v%20umovah%20vijni%20rezul%20tati%20opituvanna%20v%20sichni%202025%20roku.pdf) [in Ukrainian].
5. Landa V. (2025). Chastka IT v eksporti posluh zrosla do ponad 42% [The share of IT in the export of services increased to over 42%]. URL: https://ces.org.ua/it_export_increased/ [in Ukrainian].
6. Trypulskyi H. & Ripenko A. Zbytky vid viiny [Damages from the war]. URL: <https://pravo.ua/wp-content/uploads/2024/12/034.pdf> [in Ukrainian].
7. Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii. (2025). Zvit pro vnutrishnie peremishchennia naselennia v Ukraini [Report on internal displacement of the population in Ukraine]. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine> [in Ukrainian].
8. Kindzerskyi Yu. (2022). Povoienne vidnovlennia promyslovosti Ukrainy: vyklyky ta osoblyvosti polityky [Post-war recovery of Ukrainian industry: challenges and policy features]. *Ekonomichniy analiz – Economic analysis*, 32 (2), 101–117. <http://dx.doi.org/10.35774/econa2022.02.101>
9. Industrialni parky Ukrainy [Industrial parks of Ukraine]. URL: <https://business.djia.gov.ua/news/prezentovano-onovlenni-kataloh-industrialnykh-parkiv-ukrainy> [in Ukrainian].
10. Dostupni kredyty 5-7-9% [Available loans 5-7-9%]. URL: <https://5-7-9.gov.ua/> [in Ukrainian].
11. Ukraine and the EBRD. URL: <https://www.ebrd.com/ukraine.html> [in English]
12. Praktychna dopomoha biznesu pid chas viiny [Practical assistance to business during wartime]. URL: <https://relocation.kse.ua/> [in Ukrainian].
13. Ofis generalnogo prokurora [Prosecutor General's Office]. URL: <https://warcrimes.gov.ua/> [in Ukrainian].
14. Diia: Derzhavni posluhy onlain [Action: State services online]. URL: <https://djia.gov.ua/services/poshkodzhene-maino> [in Ukrainian].
15. Proekt “Rosiiia zaplatyt” [The project “Russia will pay”]. URL: <https://damaged.in.ua/> [in Ukrainian].

Ivanova Tetiana

Business and innovative development as the basis of the policy of economic recovery of Ukraine

The article examines the role of innovation as a key factor in the recovery and sustainable development of the Ukrainian economy in the face of military challenges and post-war transformation. The current state of the national economy is characterized by significant losses of production potential, destruction of infrastructure, reduction of economic activity and requires the formation of a new development model focused on innovation, investment and development of intellectual capital.

The impact of a full-scale war on the functioning of business, the state of key sectors of the economy, as well as the dynamics of macroeconomic indicators is analyzed. It is established that despite significant losses, the business sector demonstrates the ability to adapt through digitalization, relocation of production and diversification of sales markets. The article summarizes current challenges, including disruption of logistical connections, shortage of financial resources, reduced investment attractiveness, and increased institutional risks.

Particular attention is paid to international initiatives for the recovery of Ukraine, in particular the formation of strategic approaches to economic reconstruction and attracting financial assistance. The role of the state in creating a favorable institutional environment is determined, including anti-corruption policy, deregulation, support for small and medium-sized businesses, and the development of financing mechanisms. Effective interaction between the state, business, and international partners is a necessary condition for successful recovery.

The article identifies priority areas for innovative transformation of the economy, including the development of high-tech production, information technologies, the agro-industrial sector, and the defense-industrial complex. The need to create innovation clusters, industrial parks, and intensify research and development activities is emphasized.

The implementation of innovative approaches based on the development of intellectual capital and entrepreneurial activity will contribute to increasing the competitiveness of the national economy, increasing export potential and forming a new economic structure. The post-war recovery of Ukraine should be based on the principles of sustainable development, digitalization and integration into the European economic space. The results of the study can be used to develop state economic policy and strategies for the recovery of the national economy.

Keywords: *innovative development, intellectual capital, small and medium-sized businesses, investments, labor migration, digitalization*